

ӘОЖ 378.18:378.4
МРНТИ 14.35 .07

<https://doi.org/10.51889/2020-1.1728-5496.17>

К.З. Халықова¹

¹Абай атындағы Қазақұлттық педагогикалық университеті,
Алматы қаласы, Қазақстан

КӘСІБИ ДАЯРЛАУ ПРОЦЕСІНДЕ СТУДЕНТТЕРДІҢ СЫН ТҰРҒЫСЫНАН ОЙЛАУЫН ДАМУЫ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Аңдатпа

Мақалада кәсіби даярлау процесінде студенттердің сын тұрғысынан ойлауын дамыту мәселелері қарастырылады. Қазақстан Республикасында қабылданған нормативті құжаттардағы ұсынылып отырған зерттеудің өзектілігі талданған. Қазақстан Республикасында білім беру жүйесінде пайдаланылып келе жатқан білім беру технологиялары, оның ішінде, Кэмбридж жүйесінің жеті модулі аталып көрсетілген. Студенттердің сын тұрғысынан ойлауының маңызды элементтері болып табылатын сын тұрғысынан ойлаудың негізгі құрылымдық элементтері келтірілген. Мұғалімнің сын тұрғысынан ойлауының негізгі сипаттамалары мен сын тұрғысынан ойлаудың маңызды ерекшеліктері, сондай-ақ, сын тұрғысынан ойлауды қалыптастырудағы рефлексия мен бағалаудың ролі қарастырылған. Студенттердің сын тұрғысынан ойлауын дамыту технологиясын пайдаланудағы студент пен педагогтің ролі анықталған. «Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар» пәнін оқыту мысалы негізінде сын тұрғысынан ойлауды дамыту технологиясын қолданудың педагогикалық мүмкіндіктері келтірілген.

Түйін сөздер: кәсіби даярлау, сын тұрғысынан ойлау, рефлексия, бағалау, сын тұрғысынан ойлауды дамыту технологиясы

K. Khalikova

¹*C.P.Sc, professor, Abai Kazakh National Pedagogical University,
Almaty c., Kazakhstan*

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ СТУДЕНТОВ В ПРОЦЕССЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ

Abstract

The problems of developing critical thinking in the process of training students are considered in the article. The relevance of this study in the regulatory documents adopted in the Republic of Kazakhstan is analyzed. The educational technologies that's used in the educational system of the Republic of Kazakhstan and seven modules of the Cambridge system are listed. The basic structural elements of critical thinking, which are the basic element in the formation of critical thinking in students are given. The main characteristics of the critical thinking of the teacher and the important features of critical thinking, as well as the role of reflection and evaluation in the formation of critical thinking are considered. The role of the student and teacher in using the technology for the development of critical thinking of students is determined. The pedagogical possibilities of applying the technology for the development of critical thinking are given on the example of the discipline "Information and communication technologies".

Keywords: vocational training, critical thinking, reflection, assessment, critical thinking development technologies

К.З. Халикова¹

¹Казахский национальный педагогический университет имени Абая,
г. Алматы, Казахстан

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ СТУДЕНТОВ В ПРОЦЕССЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ

Аннотация

В статье рассматривается проблемы развития критического мышления в процессе профессиональной подготовки студентов. Проанализирована актуальность данного исследования в нормативных документах, принятых в Республике Казахстан. Перечислены образовательные технологии, применяемых в образовательной системе Республики Казахстан и семь модулей Кэмбриджской системы. Приведены основные структурные элементы критического мышления, которые являются базовым элементом формированию критического мышления у студентов. Рассмотрены основные характеристики критического мышления учителя и важные особенности критического мышления, а также роль рефлексии и оценивания в формировании критического мышления. Определены роль студента и педагога в использовании технологию развития критического мышления студентов. Приведены педагогические возможности применения технологии развития критического мышления на примере дисциплины «Информационно-коммуникационные технологии».

Ключевые слова: профессиональная подготовка, критическое мышление, рефлексия, оценивание, технологии развития критического мышления

Кіріспе. Бүгінгі таңда білім беру жүйесіндегі өзекті мәселелердің бірі ХХІ ғасырдың деңгейіне, дәлірек айтқанда, ақпараттық қоғамның талаптарына сай оқушының ойлауын дамытатын тәсілдерді тауып, оны білім беру практикасына енгізу болып табылады. Бұл оқытушының кәсіби іс-әрекетін жаңа технологияларды негізге ала отырып, ұйымдастыруын талап етеді. Оқытушының тек ақпаратпен жұмыс істеуге арналған іс-әрекеті өнімді нәтиже алатын іс-әрекетті ұйымдастыруға бағытталуы тиіс. Оқушының оқу іс-әрекетінің нәтижелі болуы ойлау жүйесінің қалыптасып, дамуына тәуелді екеніне осы уақытқа дейінгі педагогикалық және психологиялық бағытта жүргізілген зерттеулер дәлел. Жаңа оқыту технологиялары мен ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалана отырып, оқушының өзіндік оқу іс-әрекеті негізінде ұйымдастырылған оқыту әдістері мен тәсілдері олардың әртүрлі ойлау қабілеттерін дамытады. Ақпараттық қоғамның талаптарына сай, қызмет саласында жиі кездесетін тығырықты жағдайларда өз бетімен шешім қабылдап, қабылданған шешімнің нәтижелеріне болжам жасай білу маманнан сын тұрғысынан ойлау қабілетінің жеткілікті деңгейде дамығанын талап етеді. Бүгінгі мектеп оқушысы – ертеңгі студент, бүгінгі студенттің ертеңгі маман екенін ескерсек, жоғары кәсіби білім беретін оқу орындарының алдына қойылатын міндет қоғам талаптарына сай болуын көздейді. Аталған мәселе жоғары оқу орындары студенттерінің өз бетімен білім алуын, өмір бойы үздіксіз білім алу арқылы болашақ маманның кәсіби біліктілігін арттыруға даярлығын қалыптастыруды қамтамасыз ететіндей оқу іс-әрекетін ұйымдастыру қазіргі уақытта көкейкесті мәселелердің біріне айналып отыр.

Сонымен бірге, бүгінгі күні Ел Басы Н.Ә.Назарбаевтың білім беру жүйесінің алдына қойып отырған негізгі міндеттерінің бірі – оқушыларды білімді өз бетімен ізденіп алуға, зерттеу жүргізуге, ақпарат алмасуға, болашақта тиімді іс-әрекет жасауға үйрету. Бұл міндет білім беру жүйесіне инновациялық технологияларды енгізу арқылы жүзеге асырылу үстінде. Сол себепті жаңартылған білім бағдарламасы бойынша білім беруде жеті модульден тұратын Кэмбридж жүйесі пайдаланылуда. Аталған жеті модульді барлық деңгейдегі оқыту процесіне енгізу қарастырылған. Олар: оқытудағы жаңа тәсілдер, сыни тұрғыдан ойлауға үйрету, оқу және оқыту үшін бағалау, оқытуда АКТ-ны пайдалану, дарынды және талантты оқушыларды оқыту, оқушылардың жас ерекшеліктеріне сәйкес оқытуды жүзеге асыру, оқытуды басқару және көшбасшылық. Осы бағдарламадағы жеті модульді меңгерген болашақ ұстаз жаңартылған білім мазмұнына сай білім мазмұны мен оқыту технологияларымен танысады.

Жаңартылған білім мазмұнының негізгі міндеттерінің бірі – оқушыны сын тұрғысынан ойлай білуге үйрету болып табылады. Осы міндетті жүзеге асыру үшін бағдарламаның қалған модульдері

қызмет етеді. Біздің еліміздегі білім беру жүйесінде **сын тұрғысынан ойлау** – Қазақстандағы білім беруді дамыту үшін маңызды болып табылатын қазіргі ең басты педагогикалық түсінік ретінде қабылданған. Себебі, оқушылардың сын тұрғысынан ойлауын дамыту талантты оқушыларды тауып, олардың дарындылығын дамытуға негіз болады. Оқушылардың сын тұрғысынан ойлауын дамытудың әлемдік білім беру жүйесінде алатын орны бар және бұл мәселе ерекше мәнге ие. Болашақ педагог мамандарды оқушылардың сын тұрғысынан ойлауын дамытуға баулу кәсіби даярлау мазмұны, әдістері мен тәсілдеріне өзгеріс енгізуді талап етеді. Осыған орай, ұсынылып отырған мақала кәсіби даярлау процесінде мамандардың сын тұрғысынан ойлауды дамыту мәселелеріне арналады.

Зерттеу әдістері: ғылыми-әдістемелік, философиялық, психологиялық және педагогикалық әдебиеттердегі сын тұрғысынан ойлау мәселесіне теориялық тұрғыдан талдау жүргізу, мамандарды кәсіби даярлау процесінде сын тұрғысынан ойлауды дамытуға бағытталған оқыту процесінің жүру барысын бақылау.

Зерттеу мәселесінің талдануы. Көтерілген мәселе жоғары білім беру жүйесінің алдындағы маңызды міндеттердің бірі ретінде сыни тұрғыдан ойлай алатын мамандар даярлау мәселесін қояды. Оның басым бағыттары – жоғары оқу орнын бітіруші маман тек білім бағдарламасындағы пәндер бойынша құзыреттілігін қалыптастырып қоймай, сонымен бірге, құзыретті маман болуға сәйкес білімді меңгеру, алған білімін практикада пайдалана білу дағдыларын қалыптастыру, зерттеу іс-әрекетінің әдістерін, өз бетімен іздену арқылы жаңа білім, мағлұматтарды меңгеруі, сын тұрғысынан ойлау негізінде өзін-өзі дамыту, өз бетімен білімін жетілдіру болып табылады [1]. Студенттің өзіндік оқу іс-әрекеті – бұл танымдық іс-әрекет. Білім беру процесінде студенттердің өзіндік оқу іс-әрекетінің белсенділігін арттыруға бағытталған зерттеуші, педагог-ғалымдар ұсынған оқыту технологиялары әртүрлі деңгейде пайдаланылып келеді. Шығармашыл ұстаз – шығармашыл шәкірт тәрбиелей алады. Сондықтан жаңа технологияларды пайдаланатын ұстаздар оның білім беру мүмкіндіктерін, жетістіктері мен кемшіліктерін талдап, зерттей білуі тиіс. Сын тұрғысынан ойлауы қалыптасқан оқытушы студенттің сын тұрғысынан ойлауын дамытатындай оқыту процесін ұйымдастыра алады. Осы тұста *«оқытушының сын тұрғысынан ойлауының сипаттамасы қандай»* деген сұрақтың туындайтыны заңды. Қазіргі ұстаз сауатты басқара алатын, өзін-өзі дамытуға, өзінің интеллектуалдық әлеуетін практикада толық жүзеге асыруға қабілетті болуы тиіс. Сонымен қатар, жеке тұлға ретінде: жаңа ой-пікірлерге өз көзқарасын ашық білдіру, зертеуші ғалымдардың, әріптестерінің, тіпті басқа басқа тұлғалардың жетістіктерін бағалауы және кейбір сала нмесе бағыттар бойынша олардың артық білетінін мойындау, өзі зерттейтін сала бойынша терең білім алуға әрдайым ұмтылыста болу, өзі айтқан ой-пікірін қорғай білу, басқа тұлғалардың дәлелдеріне сын тұрғысынан қарап, оған баға беру, өзі қателескен жағдайда, қателігін мойындау, әділеттілікті жақтау сынды қасиеттерді ерекшелеуге болады. Сын тұрғысынан ойлай алатын тұлғаға тән ерекшеліктің бірі – барлық жағдайларға, өтіп жатқан құбылыстар мен процестерге күмәнмен қарауға тырысу болып табылады. Бұл ең алдымен, оқытушының педагогикалық жұмыстарды шешудің жалпыланған әдістерін, оларды бағалаудың айырымдық белгілерін меңгеруді, қойылған мәселені шешу тәсілдеріне жауап беретіндей талдау жүргізуді, алынған нәтижені бағалай білуге қабілетті болуы керек екендігін көрсетеді. Кері байланыс пен бағалау мұғалімнің сын тұрғысынан ойлауының маңызды сипаттамаларының бірі болып табылады. Сын тұрғысынан ойлауды дамыту ХХІ ғасырдың білім беру технологияларының бірегейі, ол психология, педагогика, философия және т.б. ғылым салаларының түйілісінде пайда болған басым бағыттардың бірі ретінде қарастыруға болады. Сын тұрғысынан ойлау мәселесін зерттеумен айналысып келе жатқан Дж. Дьюи, Д. Халперн, Д. Кластер, Р.Х. Джонсон, В.А. Попков, А.В. Коржуев, Г.Б. Сорин, А.Б. Бутенко және т.б. сынды зерттеушілерді ерекшелеуге болады.

Педагогикалық әдебиеттерде сын тұрғысынан ойлау кері жауап қайтарудың бір аспектісі ретінде қарастырылады [2]. Педагогика ғылымының субъектінің бұл қасиетіне назар аударуы еркін білім беру, жеке тұлғаға бағадранған білім берудің идеялары мен принциптерін мақұлдайтын философиялық тұрғыдан білім беру парадигмасының қалыптасуымен түсіндіріледі. Зерттеулерде рефлексия адамзат санасы мен ойлауының феномені ретінде, рефлексия сөзінің негізгі мәніне байланысты екі бағытты ерекшелеуге болады. Бірінші бағыт рефлексияны адамның ойлау принципі ретінде қарастырады. Адамның ойлау принципі оны ұғынып, түсінуге бағыттайды; білімді пән ретінде қарастыру, оның мазмұны мен таным әдістеріне сыни тұрғыдан талдау жасау; адамның рухани әлемінің ішкі құрылымы мен ерекшеліктерін ашатын өзіндік таным іс-әрекетін қамтиды [3,2-б]. Екінші бағыт рефлексияны бір адамның басқа адамның ішкі әлемін бейнелеу процесі, индивид

тұрғысынан оны қарым-қатынаста қалай қабылданатынын түйсіну процесі ретінде қарастырады. Рефлексия сөзін бірінші мағынада Д.Локк пайдаланды. Ол «рефлексия – бұл біздің ақыл-ойымыздың әрекетін іштей қабылдау» деп түсіндіреді. «Рефлексия – адамның ойлау принципі ретінде» деген болжам көптеген зерттеушілердің зерттеулеріне арқау болды:

- ойлау процесінің ұғынықтылығы (С.Л.Рубинштейн, А.Н.Леонтьев және т.б.);

- оқу есептерін теориялық жолмен шешудегі мазмұндық жалпылау механизмінің бірі (В.В.Давыдов).

Жеке тұлғаның дамуы көбінесе интеллектуалдық деңгейде қарастырылып келді. Жеке тұлғаға бағдарланған білім беру студенттің жеке тұлғалық мәнді қырларын дамытуға бағытталады, ол шынайылықты түсінуіне қатысы, оның құндылықтарын ұғыну, айналада өтіп жатқан құбылыстардың мәні мен себептерін іздеумен, басқаша айтқанда, рефлексия жасау іскерлігімен сипатталады. Рефлексияның жалпы түсінігі – бұл ойлау, өзіндік бақылау және өзіндік таныи болып табылады. Соңғы кездері жарияланып жатқан ғылыми-әдістемелік зерттеулерде рефлексияның үш түрі ерекшеленуде:

- қарапайым рефлексия, білім мен әрекеттерді қарастыру және талдау, олардың шеткі шегі мен мәні туралы ойлау;

- ғылыми рефлексия, белгілі бір ғылыми зерттеу саласына тән әдістер мен тәсілдер негізінде теориялық білімді талдау мен сынауды ұсынады;

- философиялық рефлексия, болмыс пен ойлауды, тұтасымен алғанда, адамзат мәдениетін ұғыну ретінде қарастырылады [4]. Мұғалімнің қалыптасу кезеңінде бұлардың әрқайсысы басымдыққа ие болғанына қарамастан аталған рефлексияның үш түрінің де жоғары білім беру жүйесінде мәні мен маңыздылығы ерекше орын алады.

Сын тұрғысынан ойлау берілген тапсырманы орындаудың үйлесімді тәсілін табуға бағытталған ақыл-ой қабілеттілігі. Ол өзбетіндік оқыту басым болған жағдайда тиімді болады, білім берік болып, әрі ұзаққа сақталады, сонымен бірге, оның негізгі тірегі өзіндік бағалау болып есептеледі. Көптеген авторлар сын тұрғысынан ойлауды белгілі бір критерийлерге негізделген бағалау ретінде анықтайды. Бұл бағалау сыртқы әлемді, басқару біреудің ойын немесе өзінің ойын бағалауға және ол сын тұрғысынан ойлау мен өзіндік сыни ойлауды бағалауға бағытталуы мүмкін [5]. М. Векслердің зерттеулерінде «сын тұрғысынан ойлау» процесі, жұмыс нәтижесін жан-жақты талқылауды қамтитын мәселені шешу және оны бағалау процесі. Бұл бағалау қателікті табу немесе заттар мен құбылыстардың құндылығын анықтау немесе талқыланатын идеялардың ақиқаттылығын айқындау болуы мүмкін [6]. В.А.Попков пен А.В.Коржуев сын тұрғысынан ойлау ұғымын «адамның өз іс-әрекетін түсінуі ретінде анықтайды, сол іс-әрекетті қалай орындау керек, әрекет жүзеге асырылатын үлгі мен ережені түсініп, соған сай әрекет жасайтындығы туралы адам өзіне толық есеп береді» деп көрсетеді [7].

Білім беру жүйесінің қазіргі даму тенденцияларын талдай отырып, М.В.Кларин «сын тұрғысынан ойлауға бейімділіктің сипаттамасынан оның ұтымды және интеллектуалдық түсініктің шеңберінен тысқары екенін атап көрсетеді. Сын тұрғысынан ойлауға бейімділік: есепті нақты қоюдың жолын іздеумен; бір тұтас объектіні бөліктерге жіктеуді ретімен қарастыру; басқа адамдардың түсінігін, білім деңгейі мен ойлау тереңдігіне түсіністікпен қарап, оны қабылдай білумен; сын тұрғысынан ойлау дағдыларын өмірде қолдана білуге бейімділікпен сипатталады [8].

Сын тұрғысынан ойлауды көптеген зерттеушілер адамның ақпаратты талдай білу қабілеттілігі мен іскерлігі деп атап көрсетеді. Л.В.Занков және т.б. көрнекі педагог ғалымдар алынған нәтижені кез келген жағдайларға пайдалана алатын болса, сонымен бірге, қандай да бір айғақтармен дәлелдемелер келтіріп, өз тарапынан шешім қабылдауға қабілетті болса, бұл тұлғаның сын тұрғысынан ойлау элементтерінің бар екенінің белгісі деп есептейді. Сондай-ақ, жеке тұлғаның бойында сын тұрғысынан ойлау элементтерінің болуы оның қаншалықты деңгейде интеллектуалдық тұрғыдан дамығанының көрсеткіші. Дәлірек айтқанда, егер жеке тұлға сын тұрғысынан ойлауға қабілетті болса, онда бұл оның интеллектуалдық әлеуетінің белгілі бір деңгейде қалыптасқандығын көрсетеді. Дәл осы мәселені қарастыруға арналған бірқатар теориялық және практикалық зерттеулер бар. Д. Клустер, П. Фрейре, Дж. Дьюи, Р. Эннис және т.б. зерттеушілер сын тұрғысынан ойлаудың маңызды сипаттамаларына: өз бетімен ойлай білу іскерлігін, тұлғаның танымдық қызығушылығын, туындаған мәселені тиімді тұжырымдай білу, мәселені тиімді шешудің жолдарын өз бетімен іздеп табу, қисынды ойластырылған шешім қабылдап, одан күтілетін нәтижеге болжам жасау және сол мәселеге байланысты өзінің тікелей көзқарасын білдіру сынды белгілерді атап көрсетеді [9].

Сонымен, сын тұрғысынан ойлау – бұл қызығушылықтың болуын, зерттеу әдістерін пайдалануды, проблеманы тұжырымдай отырып, оның жауабын жүйелі түрде іздеу. Сонымен қатар, бұл студенттің өзінің оқуына деген жауапкершілік алуы, студент оқытушы ұсынған ақпаратты тек қабылдаушы ғана емес, ол өз бетімен оқуды қамтамасыз ететін ерекше зерттеу әдістерін пайдаланады, қажетті материалдарды іздеп тауып, оған зерттеу жүргізеді. Ал педагогтің міндеті – студент проблеманы өзі қойып, оған жауап іздеп табатындай қарым-қатынас үлгісін көрсету, білімді меңгеру процесінде өзара жауапкершілікке тәрбиелеу, студенттерді өз бетімен жұмыс істеуге баулитын сын тұрғысынан ойлауды дамыту әдістемесіне негізделген оқыту технологиясын құру болып табылады. Сын тұрғысынан ойлауды дамытуға бағытталған әртүрлі тәсілдер студенттердің қызығушылығын арттырып, зерттеу, шығармашылық белсенділіктерін оятып, материалды түсініп, оған жалпылау жасайтындай жағдайларды құрады.

Зерттеу нәтижелерінің талқылануы. Енді Абай атындағы ҚазҰПУ-де «Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар» пәнінен практикалық сабақтарды жүргізу барысында сын тұрғысынан ойлауды дамытуға бағытталған тәсілдерден мысал келтірейік. Студенттердің сын тұрғысынан ойлауын дамытуға Джигсо, кезбе тілші, ақпараттағы ақаулық, тындайтын үшбұрыштар, «ойлан – жұптас – бөліс» (Джесси Джентильдің диаграммасы) деп аталатын әдістері, SWOT талдау, «Білемін – білгім келеді – білдім», «ақылдың алты қалпағы» және т.б. әдістер пайдаланылды. Студенттерді сын тұрғысынан ойлауға баулу кез келген нәрсенің, мысалы, біздің жағдайда программалық құралдардың тиімділігі мен күштілігі немесе мықтылығы, олардың кемшіліктері мен әлсіз тұстарын, мүмкіндіктері мен оларды пайдалануда мүмкін болатын қауіпті талдап, бағалай білу маңызды. Сондықтан біз жиі пайдаланған тәсілдің бірі - SWOT талдау жүргізу әдісі болды. SWOT ағылшынның Strength (мықты), Weakness (әлсіз), Opportunity (мүмкіндігі), Threat (қауіп) – сөздерінің бастапқы әріптерінен қысқартылып алынған. Бұл әдіс практика сабағында «Ақпараттық жүйелер» тақырыбын оқытуда пайдаланылды. Студенттер төрт топқа бөлінді, бірінші топ – ақпараттық жүйелердің мықты тұстарын талдаса, 2-топ ақпараттық жүйелердің әлсіз тұстарын, ал үшінші және төртінші топ студенттері сәйкесінше ақпараттық жүйелердің мүмкіндіктері мен болатын қауіп түрлерін талдайды. Жұмыс нәтижесін әр топ студенттері өздері даярлаған постер арқылы қорғайды. Кері жауап қайтару кезеңінде студенттердің алған білімі бекітіледі, жаңа ұғымдарды меңгеріп, ойлау әрекеттері талданады. Негізгі тақырыптар мен әрбір программалық құралдарды меңгергеннен кейін кері жауап қайтаруға «Білемін – білгім келеді – білдім (Know-Want-Learn)» әдісі пайдаланылды. Студенттер программалық құралдың қызметі мен мүмкіндіктері туралы үш бағаннан тұратын кестеге: осы сабаққа дейін нені білді, нені білгісі келеді және нені үйренгенін толтырып жазады. Бұл әдістер студенттердің алған ақпараттары мен меңгерген ұғымдарын топтастыру, талдау және жалпылауға, сонымен қатар, шығармашылығын дамытуға мүмкінлік беретін, жылдам әрі қуатты құрал болып табылады.

Сын тұрғысынан ойлау белгілі бір пән саласы бойынша оқытудың әдеттегі нәтижесі ретінде автоматты түрде қалыптаспайды. Студенттердің ойлауын жетілдіру, тиімді нәтижеге қол жеткізу арнайы әдістер мен тәсілдерді пайдаланып, жүйелі түрде жұмыс істеуді талап етеді. Әрбір жаңа білімді сыни тұрғыдан ойлап, талдап, таным процесі дербес сипатқа ие болып, өнімді нәтиже береді. Студенттерде қалыптасқан сын тұрғысынан ойлау іскерліктері олардың оқу-зерттеу іс-әрекеттеріне, атап айтқанда, дипломдық зерттеу жұмыстарын жазу, кәсіби педагогикалық практикадан өту кезіндегі жұмыстардың, болашақта кәсіби қызметіндегі жұмыстардың орындалуына негіз болады. Сын тұрғысынан ойлай алатын маман жан-жақты ойлауға, ойын жылдам жинақтауға, өз бетімен өзін әрі тұлға ретінде, әрі кәсіби маман ретінде өмір бойы дамытуға, кәсіби іс-әрекетінде пайда болған тығырықты жағдайлардан шығатын шешім қабылдауға, кез келген уақытта жұмыс барысында кетіп жатқан кемшіліктерді талдап, қисынды ой қорытып, өз көзқарасын ашық айтуға бейім тұлға ретінде қалыптасады.

Қорытынды. Ақпараттық технологиялардың шыңында тұрып айтқан Билл Гейтстің «ақпаратты меңгерген адам - әлемді меңгереді» деген нақыл сөзінің төркіні білімді адамның әрқашан өз қатарынан озық болатынын, дүниенің кілтін өзгелерден бұрын тауып бұрайтынын меңзеп тұрғандай. Мұндай тұлғаларды тәрбиелеу бүгінгі таңда, баланы білім нәрімен сусындататын ұстаздардың қолында. Ұлы ақын Абайдың «Ұстаздық еткен жалықпас, үйретуден балаға» дегеніндей, сыни тұрғыдан ойлайтын, жан-жақты дамыған, әлемдегі озық технологиялардың қыры мен сырын толық меңгерген, өмірдің әр саласындағы мәселелерді шығармашылық жолмен шеше алатын, интеллектуалдық әлеуеті жоғары, педагогикалық шеберлігі шындалған ұстаз ғана бүгінгі ақпараттық қоғамның толыққанды мүшелерін даярлай алады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Халықова Г.З. Болашақ педагог мамандарды сын тұрғысынан ойлауын дамытуға баулу// Абай ат.ҚазҰПУ хабаршысы. Педагогика және психология сериясы. - №4, 2019.
2. Коржуев А.В., Попков В.А., Рязанова Е.Л. Рефлексия и критическое мышление в контексте задач высшего образования // Педагогика. 2002. № 1. С. 18–22.
3. Личность: внутренний мир и самореализация. Идеи, концепции, взгляды / сост. Ю.Н. Кулюткин, Г.С. Сухобская. СПб. : Институт образования взрослых ; Гускарора, 1996. 175 с.
4. Семенова О.М. Формирование критического мышления студента – будущего учителя в процессе обучения в педагогическом университете: автореф. дис. ... канд. пед. наук / О.М.Семенова. – Самара: ПГСГА, 2009. – 26 с. – С. 9.
5. Халперн Д. Психология критического мышления /. – СПб.: Питер, 2000. – 240 с.
6. Дьюи Дж. Психология и педагогика мышления. (Как мы мыслим) / Дж. Дьюи; пер. с англ. Н. М. Никольской. М.: Лабиринт, 1999. – 192 с.
7. Попков В.А. Критический стиль мышления у субъектов высшего профессионального образования / В.А. Попков, А.В. Коржуев. – М.: Агроконсалт, 2002.
8. Кларин М.В. Инновационные модели обучения в зарубежных педагогических поисках / М.В. Кларин. – М.: Арена, 1994. – 222 с.
9. Семенова О.М. Содержание понятия «критическое мышление учителя»//Поволжский педагогический вестник. 2018. Том 6, № 3(20).

МРНТИ 14.09.35

<https://doi.org/10.51889/2020-1.1728-5496.18>

¹С.Р.Қыдырова., ²М.Х.Пиримжаров

¹Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті,
Алматы қ., Қазақстан

²С.Бәйішев атындағы Ақтөбе университеті
Ақтөбе қ., Қазақстан

СТУДЕНТТЕРДІҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ОЙЛАУ ҚАБІЛЕТІН ДАМУДЫҢ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ-ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ШАРТТАРЫ

Аңдатпа

Бұл мақалада студенттердің шығармашылық ойлау қабілетін дамытудың психология-педагогикалық шарттары қарастырылған. Студенттердің шығармашылық қабілеттерін дамыту мәселесі болашақ маманның тұлғасын қалыптастырудағы өзекті мәселелердің бірі ретінде анықталған. Сонымен қатар креативтілік ұғымы да потенциалды табысты шығармашылық ойлауға ықпал ететін қабілеттер мен басқа ерекшеліктерінің жиынтығы тәрізді белгіленген. Аталған ұғымдарға байланысты шетелдік ғалымдардың, соның ішінде гештальт-психологтардың ғылыми көзқарастары ұсынылған. Оқу үрдісінде қазіргі студенттерді шығармашылық ойлауға ынталандыратын тәсілдер жайында баяндалады. Сонымен қатар студенттердің шығармашылық ойлауының даму деңгейін анықтаудың көрсеткіштері келтірілген. Автор айтылған мәселеге байланысты болашақ педагог мамандарының шығармашылық ойлау қабілетін табысты дамуына ықпал ететін психологиялық-педагогикалық шарттарын белгілеп көрсеткен.

Түйін сөздер: студент, шығармашылық ойлау қабілеті, психологиялық-педагогикалық шарттар, креативтілік, тұлға, оқу-тәрбие үрдісі.